

Αρης Μαραγκοπούλος, Φλλοσστ, φλλοσστ, φλλοσσστ. Τόπος 2020. Σελ. 367

ΕΠΙΤΥΧΗ ΕΚΔΟΣΗ 06.12.2020, 06:00

«Λεπτή υπόσχεση ελεύθερης θάλασσας»

Από τη μία, τρεις ηλικιωμένοι χειμερινοί κολυμβητές, όλοι με το όνομα Θωμάς, κι από την άλλη, ένα ζευγάρι πενηντάρηδων: ένας Έλληνας λοστρόμος που βρέθηκε εικοσιτετράχρονος στα δάση του Σαν Κριστόμπαλ, και δίπλα του μια νοσοκόμα των Ζαπατίστας, η «ευρύχωρη» καταλυτική παρουσία της Ινέθ. Συνδεδετικός κρίκος, ένας μίζερος και καταθλιπτικός πρώην δάσκαλος.

Και να τα μέλη της ετερόκλητης παρέας που συναντιούνται σε τακτά διαστήματα, από τη γνωριμία τους, ένα φουρτουνιασμένο απόγευμα του 2012, μέχρι και την εποχή του δημοψηφίσματος, σε μια απόμερη παραλία της Βάρκιζας. Εκεί, με μόνιμη υπόκρουση τον ρυθμικό παφλασμό των κυμάτων, κολυμπούν, διασκεδάζουν και σχολιάζουν την τραγική εποποιία της καθημερινότητας: το προσφυγικό, το Φαρμακονήσι, η Λαμπεντούζα, ο Λουκμάν και ο Φύσσας, η πλατεία Ταξίμ, τα καζάνια της Πειραιϊκής και η οικονομική κρίση. Τυπικές ζωές γεμάτες «επαναλαμβανόμενες απογοητεύσεις, πικρές ακυρώσεις, εκκρεμείς αμφιβολίες και εξοντωτικά πισωγυρίσματα». Οι τρεις Θωμάδες, επίσης, μπροστά στο «άφευκτο γήρας». Ωστόσο, η «αλυσίδα συντροφικότητας» που αναπτύσσεται μεταξύ τους θα γίνει «θεραπευτικός κύκλος», διασαλεύοντας, αρχικά, «πολύτιμα θρύψαλα από τη μικρή τους αλήθεια», αποκαλύπτοντας, στη συνέχεια, ανεξερεύνητες περιοχές αισθημάτων μέσα τους.

Τι μπορεί να εκτροχιάσει αυτήν την ατημέλητη σύναξη από τον γνώριμο ρυθμό της καθημερινότητας; Τι μπορεί να διασχίσει «το πετρωμένο λίπος» και «τον φιλοτομαρισμό» των τριών Θωμάδων που αντιπροσωπεύουν, συμπυκνώνοντας, όλες τις αντιφάσεις της ελληνικής κοινωνίας; Μπορεί η πραγματικότητα της ενδοχώρας να σπάσει το κουκούλι της

παροπλισμένης ζωής τριών εβδομηντάρηδων καθώς ο χρόνος κυλάει ποτάμι μέσα από τα χέρια τους;

Πράγματι αυτό το άθροισμα από καθημερινά υπαρξιακά μελοδράματα θα βρει μια κοινή συνισταμένη. Σε μια έξοδο από τον χρόνο, η παρέα θα συναντήσει κατάματα τη φρίκη της εποχής, όταν αυτή φτάνει καλπάζοντας και στην ουτοπική παραλία τους, αναγκάζοντας τους «μελλοθάνατους» να «αδράξουν τη μέρα» και αναβαπτισμένοι «ως μικροί ήρωες» να αναλάβουν το κοινό εγχείρημα απαντώντας στο ερώτημα: «θεσμική δικαιοσύνη ή αυτοδικία;».

Και ενώ όλοι τους σκάβουν στα σκοτεινά κοιτάσματα της ατομικής μνήμης, η αφήγηση καταδύεται στη μνήμη του ίδιου του μαρτυρικού τόπου, σ' αυτές τις «παλιές ιστορίες που ονομάζουμε μεταπολίτευση», και εκείνες τις παλιότερες που ονομάζουμε «εμφύλιος», αυτή την αρχαία «κρυφή πληγή» που «κάθε τόσο βγάζει πύο», όπως γράφεται με αφορμή το δημοψήφισμα (ένα ανεύθυνα πλαστό ερώτημα που, όμως, απαντήθηκε υπεύθυνα!).

Με τροχιοδεικτικό μια φράση του Κόνραντ, οι «ομηρικοί κολυμβητές» φτάνουν κατά την έξοδο του μυθιστορήματος στην καρδιά του σκότους, αντιμέτωποι αφενός με ένα «εκτός πολιτισμού και ανθρώπινης ιστορίας ανθρώπινο είδος» [πώς το έλεγε ο Φραγκιάς στον Λοιμό (1972): «Δέομαι να μη γίνω σαύρα, κεφαλόποδο, πολύποδας, οστρακοφόρο, να μη γυρίσω στην προϊστορία»] και αφετέρου με «τα μέσα σκοτάδια τους». Στην γκροτέσκα κατάληξη της περιπέτειάς τους, τα μέλη της παρέας θα μοιάζουν πλέον με «ηθοποιούς σε φαρσοκωμωδία του τύπου Οι εντιμότατοι κύριοι του κελιού 13» ή με καρναβαλική έκφραση του όψιμου γαλλικού μπαρόκ: Αν «αυτός ο τόπος τελικά είναι κόλαση», η μέσα ζωή των ανθρώπων κρύβει «αφόρητη γελοιότητα, ανεξέλεγκτη παράνοια, αχαλίνωτη οργή και άγρια φαντάσματα».

Στοχαστικός ο τριτοπρόσωπος αφηγητής («η μόνη ρεαλιστική εξήγηση με εχέγγυα αληθοφάνειας για την ασυνήθιστη ιστορία που ο αναγνώστης παρακολουθεί εδώ»), περιπλανιέται συχνά στους αχαρτογράφητους μαιάνδρους της ψυχής των χαρακτήρων, αυτοσυνείδητη η μαγνητοσκοπημένη αφήγηση του λοστρόμου σε αρκετά κεφάλαια («δεν γράφουμε καμιά μυστηριώδη αστυνομική ιστορία εδώ πέρα, την ιστορία μας γράφουμε, βρε αδελφέ»), αυτοαναφορικό το κείμενο, ρεαλιστικά πλαισιωμένο, γεμάτο βιβλικές, αποκαλυπτικές παραπομπές, φανερές ή κρυφές αναφορές σε κινηματογράφο, ζωγραφική και λογοτεχνία, διάστικτο με ομηρικό λεξιλόγιο, τυπικές ομηρικές παρομοιώσεις και ιλιγγιώδεις καταλόγους!

Πόσο διαφορετικοί οι τελευταίοι απ' αυτούς στο Πολ και Λόρα (2016)! Αν εκεί η επική μυθιστορία αγωνιούσε να συντονιστεί με την επαναστατική διέγερση του εξεγερμένου πλήθους, εδώ οι χαστικές λίστες (οι παραισθητικοί κατάλογοι στο κεντρικό κεφάλαιο) ενός αντίστροφου έπους αγωνίζονται να αναπαραστήσουν το ρημαγμένο αστικό τοπίο («Ενας flaneur του δέκατου ενάτου σε μια κατεστραμμένη πόλη του εικοστού πρώτου αιώνα»), αλλά και τα μόνιμα αποπροσανατολισμένα και χωρίς κέντρα αναφοράς ανθρώπινα ναυάγια που παραδέρνουν χωρίς ίχνος αξιοπρέπειας.

Απροκάλυπτα πολιτικό μυθιστόρημα, όχι απλοϊκό ή ηθικολογικό, το οποίο, αν και παραμένει στενά δεμένο στις χρονοτοπικές του συντεταγμένες, εκτιμώ ότι τις υπερβαίνει, αποτελώντας ήδη μια απεγνωσμένη κραυγή για το μέλλον: «οι αποκτηνωμένες κοινωνίες» πάντα θα γεννούν «ανθρωπόμορφα τέρατα και λυσσασμένες ύαινες». Συντονισμένος απόλυτα με την εποχή του, ο Μαραγκόπουλος δεν απομακρύνεται γραμμή από τα «πιστεύω» του, όταν, πίσω στη δεκαετία του 1970, άρχιζε το μακρύ ταξίδι στο αρχιπέλαγος της γραφής και τον ανένδοτο ακτιβιστικό αγώνα ενάντια στη σκοτεινή όψη του σύγχρονου ατομικισμού ο οποίος δεν επιτρέπει στις ηθικές αξίες της συλλογικότητας («συντροφικότητα» στο δικό του λεξιλόγιο) να αναπηδήσουν αβίαστα από το κοινό πλαίσιο αναφοράς του ανθρώπου!

Οσο για τον άβολο τίτλο του μυθιστορήματος, θυμίζω ότι πολλές «μεγάλες αφηγήσεις», από τον Ομηρο ως τον Τζόις, αρχίζουν «παρά θίν' αλός». Η θάλασσα ως δυναμικό σύμβολο (μήτρα, μητέρα, θάνατος κ.λπ.) και ο ήχος των κυμάτων ως υπόμνηση της αιωνιότητας [αυτή η «παλιά» κίνηση του νερού, η «όμορφη ταλάντωση πάνω από τα πράγματα» για τον αφηγητή του εμβληματικού... από το στόμα της παλιάς Remington... (1981) του Γιάννη Πάνου] εγγράφονται με πολλούς τρόπους στην επιφάνεια και στο βάθος της αφήγησης. Θαλασσινές εικόνες και συμβολισμοί επανέρχονται σαν κύματα εντός του βιβλίου (λάιτ μοτίφ) ή των κεφαλαίων (σαν σε φούγκα), όπως εκείνο το βλέμμα που, βυθισμένο στο απέραντο μπλε του ορίζοντα, αναζητά εναγωνίως μια «λεπτή υπόσχεση ελεύθερης θάλασσας»...

Αριστοτέλης Σαΐνης, *Εφημερίδα Συντακτών*, 05-06/12/2020